

יבמות סא

משה שווערד

1. תוספות מסכת יבמות דף סא עמוד א

קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין באהל - תימה למה ליה לרבי בנאה לציוני מערתא דאברהם אבינו ואדם הראשון (ב"ב נח.) אף דאיקרו אדם ואברהם או אפי' לרבנן דאמרי קברי עובדי כוכבים מטמאין באהל הא לא מטמא באהל אפילו קברי ישראל אלא אותם שמתו משעה שנאמרה אותה פרשה דאדם כי ימות באהל דכי ימות משמע באותם העתידים למות עדיין ומדאיצטריך נמי בנויר (דף נד. ושם) קרא לרבות קבר שלפני הדבור למגע מכלל דבאהל לא מטמא.

2. תלמוד בבלי מסכת נדה דף ע עמוד ב

שלשה דברי בורות; אשתו של לוט מהו שתטמא? אמר להם: מת מטמא, ואין נציב מלח מטמא. בן שונמית מהו שיטמא? אמר להן: מת מטמא, ואין חי מטמא. מתים לעתיד לבא, צריכין הזאה שלישי ושביעי, או אין צריכין? אמר להן: לכשיחיו - נחכם להן.

3. תוספות מסכת נדה דף ע עמוד ב

ואין נציב מלח מטמא - ... דאחר מתן תורה דאיקרו ישראל אדם איכא לפלוגי אבל קודם מתן תורה אין חילוק והרב רבי משה מפונטיז"א פירש דבנויר פרק כהן גדול (דף נד.) מרבי מאו בקבר קברי מתים שלפני הדבור אלמא קודם מתן תורה מטמא אע"ג דלא איקרו אדם.

4. פתח עינים מסכת יבמות דף ס עמוד ב

ויש להשיב דהיסוד דפנחס עצמו הרג לבלעם יש להרהר עליו חזא דאפי' תימא דהוא הרגו לא תקשי דאיך נטמא דאפשר לומר דשוינהו גוססים ע"ד מ"ש גבי שמשון. ותו דפ' חלק דף ק"ו ע"ב דאמר ההוא צדוקי דחזי בפנקס בר ל"ג שנין בלעם הגירא כד קטליה פנחס פירש"י דאפי' קטליה אחר כל המלחמה נקראת על שם פנחס ע"ש. ותו דאמרו בזהר הקדוש פ' בלק דף קצ"ד ע"ב דפנחס אמר לצליה תא וקטליה אלמא צליה הרגו ולא פנחס והם דברי ר' שמעון כמבואר שם בתחילת הענין ובסופו ומ"ש לעיל א"ל ר"ש צ"ל אמר ר"ש ומאחר שכן נפל היסוד...

אחר זמן רב בא לידי ס' עיר בנימין ומידי עוברי ראיתי שבמאמר זה דרך דרך הרב בנין אריאל אך בחלקו שבמקום מ"ש הרב בנין אריאל ממה שהרג בלעם. הרב עיר בנימין הנז' נטה לצד שפנחס זה אליהו ואיך נגע בבן הצרפית ועוד הוסיף דברים ע"ש באורך ועיניך תחזינה חולשת הדברי' ואין להאריך. ומדבריו למדתי דרבינו בחיי קאי בשיטת הר"א ממיץ כי בפ' פנחס כתב דאליהו נשתטח על בן הצרפתי שהיה בן גויה מטעם קברי גוים ע"ש ולפי הרשום בדעתי נראה שבדברי רבינו בחיי אינו עולה יפה ישוב הרב מש"ל להרא"ם ופנא"י לא הי"ל לחזור על הדברים:

5. תוספות מסכת יבמות דף סא עמוד א

ואין העובדי כוכבים קרוים אדם - תימא דבריש מס' ע"ז (ג. ושם) ופ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט. ושם) דרשינן דעכו"ם העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול שנאמר אשר יעשה אותם האדם וגו' כהנים לויים וישראלים לא נאמר אלא האדם [1] ופי' בקונטרס בסנהדרין (ג"ז שם ד"ה האדם) דההוא לית ליה הך דר"ש

דהכא ויתכן לפי ספרים דגרסי התם רבי ירמיה אבל לספרים דגרסי התם ר' מאיר קשיא דשמעינן ליה לר"מ בפ' קמא דכריתות (דף ו:) דסך שמן המשחה לעכו"ם פטור ומשמע דטעמא משום דכתיב על בשר אדם ואין עובד כוכבים קרוי אדם ומיהו מצי למימר דטעמא דרבי מאיר דפטור הוי מטעם דכל שהוא בסך הרי הוא בלא ייסך וכל שאין בסך אין בלא ייסך [2] ור"ת מפרש דיש חילוק בין אדם להאדם דעובדי כוכבים בכלל האדם נינהו ...

• תוספות רא"ש על יבמות דף סא/א

ור"ת מפרש דיש חילוק בין האדם לאדם דעכו"ם בכלל האדם נינהו, תדע מדפריך הכא מקראי דנביאים והוה מצי למיפרך מקראי שבתורה דכתיב האדם והבהמה אשר ימצא בשדה והיינו טעמא דהאדם הוי מיעוט אחר מיעוט דאדם הוי מיעוט וה"א דהאדם נמי הוי מיעוט כלומר המיוחד שבאדם כמו הירך המיומנת שבירך ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.

6. מהרי"ץ חיות יבמות סא

אתם קרוים אדם. נ"ב [3] אין הכוונה כאן להוציא יתר העמים מכלל אדם רק חז"ל באו לפרש כי בכל עת אשר נזכר בתורה ובכתבי קודש סתם לשון אדם לא כווננו רק אל בני ישראל כמו בכל ספרי ונמוסי הדת המיוחדות לאומה אחת כל מקום שנזכר בדבריהם סתם כי האדם מחויב או מזהר כך וכך הכוונה רק על אותם בני אדם אשר מוכרחים להאזין בקול הפקודות הללו כך בתורה ובבבאיאים כ"מ שנזכר ב"א סתם הכוונה לישראל כי רק להם העיפו מילתם זולת במקום דמפורש דנבאו גם לאומות ופשוט.

7. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן שלו

[4] וכבר הארכתי במקום אחר במשאחז"ל אין עכו"ם מטמאים אציע מ"ש תוס' פ"ק דע"ז לחלק בין אדם להאדם וגם עכו"ם נקראו האדם והסביר תורת חיים כי האדם בה"א / בה' / הידיעה דקאי אהגוף העומד בפנינו ובזה בין עכו"ם ובין ישראל צורת אדם הוא אך אדם בלא ה"י / ה' / הידיעה קאי על תוכו אדם פנימי חלק אלקי ממעל זה קאי על ישראל ולא אעכו"ם.

8. תפארת ישראל - בועז מסכת אבות פרק ג: (א)

אמר המפרש ואגב דאתא לידן, נימא בה מלתא שמצוה לפרסמו, דמימי נתקשיתי במאמר זה של חז"ל ביבמות [שם], דאמר' התם אתם קרויין אדם ואין אה"ע קרויין אדם. דק' וכי ס"ד שחז"ל יאמרו על עכו"ם שיש לו צלם אלקים כפי שבישרנו, שיהיה נחשב רק כבהמה. ותו דא"כ מה זה דקאמר קב"ה והייתם לי סגולה מכל העמים, ואי כל העמים רק כבהמות הארץ המה, לא יהי' מאמר זה רק כאומר והייתם לי סגולה מכל הבהמות ומכל הקופים שדומין בתמונתם לאדם. ותו, דא"כ יהיה כל מעשיהם מעשה בהמה. שאינו בעלת שכל ועונש, והרי דבר זה סותר למה דקיי"ל חסידי אה"ע יש להן חלעה"ב [כסנהדרין ק"ה ורמב"ם פ"ח ממלכים]. והרי גם לולא פה קדוש של רז"ל שאמרו לנו כן, כבר היינו יודעים דבר זה מצד השכל, דהרי צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו. ואנחנו רואים כמה מחסידיהן שמלבד שמכירין יוצר בראשית, ומאמינין בתה"ק שהיא א-להית, ועושין ג"ח גם לישראל, וכמה מהן שהיטיבו ביותר לכל באי עולם, כהחסיד ... וגוטענבערג שהמציא את הדפוס... וכי ס"ד שכל המעשים הגדולים האלו לא ישולמו לעה"ב לאחר הפרגוד ח"ו והרי הקב"ה אין מקפח שכר כל בריה. לפ"ז יש להם לישראל בענין מעלתם והשלמתן, דוגמא לאדם הראשון. דכל אדם כשבא לעולם, הוא נברא חסר דעת, עד שהזמן והלימוד והשכל יתפתחו קמטיהם בו לעשותו איש. לא כן אדם הראשון בקומתו וצביונו נברא [ר"ה י"א א'], ותיכף כשנפחו בו רוח חיים, הוה לרוח ממלא בהשכל ודעת, יודע חיוביו כולם. וזה, מפני שג"כ היה שוה במשפטיו עם ישראל, שהרי גם הוא היה יציר כפיו של הקב"ה בעצמו כמוהם. והנה כל שמקרה הבן ומעשיו, דומין למקריות ומעשה אביו יקראוהו בשם אביו... [5] ולפ"ז אין נכון לקרוא לכל באי עולם בשם אדם, דאדה"ר היה נקרא כך מדנוצר מאדמה, אבל כל זרעו הרי מבשר ודם נוצרו. אבל רק ישראל נאות להם שם זה, לא בעבור כבודם, רק מדמקרותם והשלמתן השיגו מידי הקב"ה בעצמו כמו אדה"ר ולא מכח עצמן. ולפיכך כל מקום שנאמר בתורה אדם הכוונה רק על ישראל. כמו אדם כי יקריב, דמיירי רק בישראל, כדאמר' [חולין די"ג ב'], מכם ולא כולכם, להוציא מומר. מכם, בכם חלקתי ולא באומות. ואצטרך בש"ס קרא אחרינא, דאיש איש לקבל נדרים ונדבות גם מאומות. אבל שם אדם. אין נאות להן, דהם בטרחה רבה עשו את עצמן, ואין דומין כלל בזה לאדה"ר. אבל כל מקום שכתוב בני אדם גם אומות העולם בכלל, שכולן בניו ונכדיו של אדה"ר הן כמונו. וכ"כ כל מקום שכתוב האדם בהא הידיעה וודאי זה אינו שם של אדה"ר. שהיה שם עצם פרטי שלו אדם. דהרי כל שם עצם פרטי לא יבוא לעולם בהא הידיעה, כמו דלא נוכל לומר האברהם היצחק והישראל, כ"כ לא נוכל לומר האדם על שם אדה"ר. אלא וודאי דבכה"ג פירושו [מענש] ב"א ונקרא בהשאלת הלשון אדם. ובכה"ג וודאי גם האומות בכלל, שכולן הם בריאות שכליות עם צלם אלקים כמונו. היוצא מדברינו שמה שנקרא רק הישראלי אדם אינו להם שם של שבח כל כך, רק מעיד עליהם שלא הם בעצמן קלפו הקליפה הגסה מהלב האטום, אלא בעבור שהיו כחומר ביד היוצר ב"ה.

9. משך חכמה על בראשית פרק ה פסוק ב

(ב) ויקרא את שם אדם - ראה ברעיא מהימנא (פ' וארא) בדרשה דאדם אתם קרוין אד' ואין אה"ע קרוין אדם לאכללא כו' ודא רזא דאדם ועיין זזה"קויחי בדרשת הינוקא רל"ט ומשם [6] נראה כי ענין אדם הוא שלימו דכר ונוקבא וטעמו כמו"ש ויקרא את שם אדם, [לכן מפורש ביבמות ס"ג. כל ישראל שאין לו אשה אינו

אדם] וזה דוקא בישראל ששניהן מכוננין להוציא תולדות לקיום האומה ומצווין בפו"ר [והוא שכוון ברזא דאדם היינו יחוד קוב"ה ושכינתיה כמו שדורש בזה"ק ויחי רכ"ה על הך דחזקיה ויתפלל אל הקיר עיי"ש והבן] לא כן אוה"ע שאינן מצווין על פו"ר כי ענין הולדה שלהם רק לקיום ישוב העולם ולמלאות רצון הטבע הדורש תפקידו כמו כל הברואים והנקיבה אינה מתיחסת אל הזכר כלל (וכמו שמצאנו (יבמות צח) רחמנא אפקריה לזרעו) ועיין בעלי הנפש להראב"ד (בהקדמה) בשער הקדושה בזה, וזה הענין שנבראו הבהמות גופים נפרדים מן האדמה, לא כן האדם היו זכר ונקיבה בריאה אחת עיי"ש דבריו הקדושים לכן אין האוה"ע קרוין אדם.

10. אך פרי תבואה (ריש פ' תזריע) [7]

ע"ר צקושי' הזיהיק סזכרטו דלכן כחמר אר'ים כי יתי' וכו' רהנה סמנתי מפי לריק אחד דלכן אחיל אחס קרואים אדם ואין אוהיע קרואים אדם נוסוס דעל לסון איש סייך לומר אנשים לסון רבים משאיכ אלל סס אדם דאין סייך לומר אדם צלי רבים ולכן ישראל דחס צאחדות א' נקראי' אר'ים. והנה לפי'ז לכן כי סתירס אר'ים כי יתי' וכו' דנחמה טאחס נקראים אר'ים לכן אין רחוי לכס לדצר להיר ולעסות פירוד צין אדם להצירו לכן והוצא אל סהסן סענדתו עדי' סחסד וסוא אזיל לס כילסו יומא כידוע:

11. ספר אפריון

אדם כי יהיה בעור בשרו ונו' והובא אל אהרן הכהן ונו':
 הקשה סאלסייך אמאי קראו אדם סהיא סמעלה סגדולס. ועור סקסה אמאי סלי' סטסרס דוקא צכהן. וכרסה לפעיד כי ידוע סססנגעים צאים על לסון סרע. וסקסו סרי גס צארי' יס צעלי להיר ואינן כלקין צנגעים. וכרחי פסוט כי סאר אויה אין סאחדות וססלמית חיוצ צהס. יסלהיר וסנחליקה אינן מתיקין להס כיכ משאיכ ישראל אשר נסמחתינו חלק אלות ממעל סלוצות ממקום אי' וסחיוצ צנו סאסנה וססלום. הן לענין קיום סתורי' הן לענין סאר דצרים ככרע ימפורקים. וסנה סאלסייך כחצ כי מפרשת אסה כי תזריע מוכח סססנגעי' צצני ישראל אינס צדרך סעצע עיש. וסמפרטים כחצו סא דאמרינן צגוי' אס קרויים אדם ואין אריה קרויים אדם. סיינו נסוס דסס איש ואכוס צאים צריצוי. איסיס. אנשים משאיכ סס אדם אינו צא

צריצוי חס מורה על סאחדות וססלום. חסו אסס קרויים אדם וכו'. היש אדם כי יתי' צעור צצרו וגי'. מנחה סאחס קרויים אדם ורחוי לכס ססלום לכן אס ידצר להיר ויגרוס פירוד ומחלוקות ותי' צעור צצרו סאח או ספסח וגי'. וסחקנה לזה וסוצא אל אהרן הכהן וגי' סהס מדת ססלום כנודע ללמד מדרכיו ויכפר עליו ודויק:

12. ספר בניהו בן יהוידע על סנהדרין דף קי"א

והנה אם תמלא אותיות אדם כזה אל"ף דל"ת מ"ם [א-לפ-ד-לת-מ-מ], תמצא אותיות המלוי הם אותיות מתפלל, והמלוי הוא רגלים של אותיות הפשוט, ולזה אמר זה ממונו של אדם דייקא שמעמידו על רגליו שמעמידו בתפלה בשופי הרמוזה ברגליו של אדם, דמלוי אדם הוא אותיות מתפלל, דהאדם צריך להיות מתפלל תמיד ואינו יכול לפטור עצמו מדין תפלה.

13. תוספות ישנים מסכת יבמות דף סא עמוד א

דלמא אקטיל חד מישראל. י"מ דר"ש מוכיח מכאן דכל קבוע כמחצה על מחצה מדקאמר תתחטאו דלמא אקטיל חד מישראל אף על גב דעובדי כוכבים רובא אכן לא נהירא דלמסקנא אין הדבר מיושב דקאמר ממגע ומשא מי מעטינהו קרא וש"מ הוצרכו חטוי משום טומאת מגע ומשא עוי"ל דאין ראייה מכאן דלמא הכי פירושא דלמא אקטיל חד מישראל והם היו פושטים ידיהם על החללים ונמצא שנגעו בכולם א) האהלות ואפי' אי ליכא אלא חד

מישראל אטמו מחמתיה. ובכתובות פ"י דנפקא ליה מוארב לו וקם עליו והקשינו מנא ליה לר' שמעון דמפיק לדרשא אחרינא בפרק ואלו הן הנשרפים (דף ע"ט) מגליה ופי' שם ור"ת פסק דלא כר"ש דאמר קברי ישמעאליים אין מטמאים באהל דכל מקום ששנה רשב"ג הלכה כמותו ורשב"ג פליג עליה דר"ש דאמר (ב) מדורות עובדי כוכבים מטמאין באהל מפני שקוברין שם נפליהם. ובמסכת אהלות (פ"ח מ"ט) נמי רשב"ג פליג עליה דקאמר עיר עובדי כוכבים שחרבה אין בה משום מדורות העובדי כוכבים משמע אבל ישובה אית בה ומטמאה באהל:

14. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף קיד/א

אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו דקאי בבית הקברות של עובדי כוכבים ... [תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף קיד/ב] אמר ליה לאו כהן הוא מר מאי טעמא קאי מר בבית הקברות אמר ליה לא מתני מר טהרות דתניא רבי שמעון בן יוחי אומר קבריהן של עובדי כוכבים אין מטמאין שנאמר ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין עובדי כוכבים קרויין אדם אמר ליה בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא אמר ליה ואמאי אמר ליה דחיקא לי מילתא דבריה ועייליה לגן עדן אמר ליה פשוט גלימך ספי שקול מהני טרפי ספא שקל כי הוה נפיק שמע דקאמר מאן קא אכיל לעלמיה כרבה בר אבוה נפץ שדנהו אפילו הכי אתייה לגלימיה סחט גלימא ריחא זבניה בתריסר אלפי דינרי פלגינהו לחתנוותיה.

15. רמב"ם יד החזקה הלכות טומאת מת פרק א

(יב) אחד המת מישראל או מן העכו"ם מטמא במגע ובמשא:

(יג) ואין העכו"ם מטמא באהל ודבר זה קבלה הוא והרי הוא אומר במלחמת מדין כל נוגע בחלל ולא הזכיר שם אהל וכן העכו"ם אינו נעשה טמא מת אלא עכו"ם שנגע במת או נשאו או האהיל עליו הרי הוא כמי שלא נגע הא למה זה דומה לבהמה שנגעה במת או האהילה על המת ולא בטומאת המת בלבד אלא בכל הטומאות כולן אין העכו"ם ולא הבהמה מתמאין בהן:

16. ספר מנחת חינוך - מצוה רסג - אות כח

והנה הלשון בגמרא שם קברי עכו"ם אינם מטמאין באהל, נראה דבמגע מטמאים דקבר מטמא במגע כמו שכתבתי לעיל [אות כ"א], וא"כ איני מבין היאך יתורץ לאותן שיטות הנ"ל, להר"מ וסיעתו, שהביאו ראייה מב"מ פרק המקבל קי"ד ע"ב מאליהו דהיה עומד בבית הקברות של גוים ואמר שאינם מטמאין באוהל, מ"מ היאך עמד על הקבר כיון דמטמא במגע. אך באמת יחף אסור לעמוד מחמת נגיעה אבל במגעליו לאו נגיעה הוא אם כן מותר לילך על קברי גוים, וכן כוונת הר"מ פ"ג מאבל ה"ג שכתב, ומותר לכהן לדרוך על קברותיהם...

17. תוספות מסכת יבמות דף סא עמוד א

מגע ומשא מי מעטינהו - ואף על גב דכתיב וכל אשר יגע על פני השדה וגו' או בעצם אדם (במדבר יט) הא דרשינן בנזיר פרק כ"ג (דף נג. ושם) לענין אהל ואר"י דאין הלכה כר"ש דרשב"ג פליג עליה כדתנן במס' אהלות (פרק יח מ"ט כתובות עז). והלכה כמותו במשנתנו וצריכים כהנים ליזהר מקברי עובדי כוכבים ובפרק המקבל (ב"מ קיד:) בעובדא דאליהו דהשיב לרבה בר אבוה כר' שמעון בן יוחי דהכא דחויי קא מדחי לה ועיקר טעמא שהיה סומך על רוב ארונות שיש בהן פותח טפת וכן היה רגיל בכל מקום לדחותו כמו שמצינו כשהיה קובר רבי עקיבא ואמר ליה לאו כהן ניהו מר אמר ליה צדיקים אינם מטמאים ועיקר טעמא לפי

שהיה מת מצוה שהיה מהרוגי מלכות והיו יראים לקברו ומיהו בבתי עובדי כוכבים מותרים ליכנס כדתיניא בתוספתא דאהלות מדורות העובדי כוכבים טמאים בחוצה לארץ טהורים.

18. שו"ע יו"ד סימן שעב

(ב) קברי עובדי כוכבים, נכון ליוזר הכהן מליך עליהם; (מהר"מ ותוס' פ' המקבל) (אע"פ שיש מקילין (רמב"ם והגמ"י בשם ס' יראים). ונכון להחמיר. אבל קבר של מומר, מטמא כשל ישראל) (רשב"א סי' קצ"ד ורמ"ב):

19. שיעורי ר' דוד מסכת יבמות דף סא עמוד א

(רמב) באיסור לכהן לילך לארץ העמים

אכן הקשה המשל"מ, דהא איתא בפ"ק דע"ז דאסור לכהן לילך לחו"ל אם לא לדבר מצוה, מפני שחכמים גזרו טומאה על ארץ העמים, והטעם או מפני נפלים שקוברים אותם בכל מקום, או משום שאר מתים דג"כ קוברים בכל מקום. ולפי דעת היראים דכהן אינו מוזהר על טומאת מת עכו"ם כלל, ומותר להטמאות להמתים עצמם, מ"ט מוזהר הכהן על ארץ העמים.

וכתב דאפשר דמאן דאסר לכהן לילך לארץ העמים ס"ל כרבנן דפליגי על רשב"י וס"ל דעכו"ם מטמא באוהל.

ועוד כתב דבאמת בתוס' בנוזר (דף נ"ד) כתבו שאחד מן הטעמים שגזרו טומאה בארץ העמים הוא מפני רוב ישראל שנהרגו בחו"ל ולא נקברו, ולפי"ז י"ל דהיראים נמי סובר כן, ומשו"ה אסור לכהן לילך לארץ העמים, ע"ש.

20. תוספות ישנים מסכת יבמות דף סא עמוד א

וגם אין זה יהושע בן גמלא שהיה בב"ב שתקן כמה תקנות שאותו צדיק היה [1] אלא אחר הוא זה:

21. ריטב"א על יבמות דף סא/א

עד דאוקימניה ליהושע בן גמלא בכהני רברבי. וא"ת והא אמרינן בפרק לא יחפור שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל, י"ל דההוא אחרינא הוא, [2] א"נ דלבתר הכי היה חסיד, תוס':

22. תוספות רא"ש על יבמות דף סא/א

קטיר קא חזינא, אע"ג דאמרינן בב"ב גבי יהושע בן גמלא ברם זכור אותו האיש לטוב שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל [2] וי"ל שאעפ"י שצדיק היה גדולים ממנו שהיו ראויים יותר לכהונה גדולה:

23. שערים מצויינים בהלכה

שכתבנו (שם). ומ"מ צל"ע כיון שהיה צדיק וחסיד למה קרא אותו קשר רשעים, וכי משום שנתן כסף כדי למנותו, ואפשר משום שילמדו ממנו לתת שוחד, ובעבור הכסף יש היתר על הרבה דברים, וד"ל.

24. קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף כא/א

(עא) שם תוד"ה זכור וכו' שהיו אחרים חשובים ממנו, ומשמע דאילו לא היו אחרים חשובין ממנו ליכא איסורא לתת מעות כדי שיתמנה, ולכאורה היה נראה, דהממנה אותו בשביל מעות עובר בל"ת דלא תכירו פנים במשפט, זה הממונה להושיב דינין - סיפרי ריש דברים - שלא יאמר פלוני קרובי אמננו לדיין וכו' וכ"ש אם עושה כן בשביל הנאת כסף, וא"כ הנותן לו כסף עובר משום לפ"ע, ואפשר דגם הך איסורא ליכא אלא בממנה מי שאינו הגון, או שיש אחרים חשובין ממנו, אבל אם המתמנה הגון לזה אין איסור ליקח מעות ממנו כדי שימנוהו, וכעין זה מצינו גבי נושא אשה לשם ממון דהקפידא היא רק אם אינה הוגנת לו כמ"ש הריב"ש סימן ט"ו ובאה"ע סימן ב':

25. פסקי הרי"ד על יבמות דף סא/א

ומינהו המלך, נתמנה לא קתני אלא מינהו המלך, אמ' רב יוסף קשר קא חזינא הכא [פי'] קשר רשעים. דאמרי' תירקבא דדינרי עילא ליה מרתא בת ביתוס לינאי מלכא דאוקים ר' יהושע בן גמלא בכהני רברבי. וקשיא לי דהא ינאי המלך היה מבית חשמונאי והיה מלך וכהן גדול כדאמרי' בקידושין [ס"ו ע"א] והיאך מינה יהושע בן גמלא [להיות] כהן [גדול]. ותו מרתא [בת] ביתוס היתה בחרבן הבית כדאמרינן בגיטין [נ"ו ע"א], ומלכי חשמונאי היו קודם חורבן הבית זמן רב כדאמרי' [ע"ז ט' ע"א] מלכות בית חשמו' מאה ושלוש ומלכי הרודוס מאה ושלוש, ולבסוף חרב הבית. ונר' לי לומ' דשני ינאי הוו, אחד במלכי חשמונאי ואחד במלכי הרודוס:

26. ריטב"א על יבמות דף סא/א

אלא גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה. פי' דאיסור ערות אשת אח שריא רחמנא לגמרי ונעשית כאשתו לכל דבר דההוא לאו דחייה היא כיון דלעולם לא סגיא בלאו הכי, אבל שאר איסורים לא שרא רחמנא אלא ביאה ראשונה כיון דע"י דחיית לאו היא ואפשר במקום אחר בלא שום דחייה, ומיהו כולה ביאה ראשונה שריא מדאורייתא דאע"ג דיבם קונה בתחלת ביאה כיון דקיום מצוה ליתא בפחות מביאה גמורה דאיכא הקמת זרע כלה משתריא, ואפילו בבתולה לא אישתרי אלא ביאה ראשונה בלחוד דהא אפשר שתעבר ע"י מיעוץ בתולים:

27. שערים מצויינים בהלכה

משנה כהן הדיוט כו' אין זונה אלא גיורת, ושנבעלה בעילת זנות. [ע"י ברש"י דגיורת דפסולה משום ביאת עכו"ם. וכ"כ רש"י עוה"פ בסמוך (ע"ב ד"ה אלא גיורת) דנבעלה בנכריותה לעכו"ם. ובמנחת חינוך (מצוה רסו) הקשה, למה פרש"י דמחמת ביאתם פסלי הא לא קי"ל כרשב"י, ואפי' בפחות מג' שנים אף דלא חזיא לביאה פסולה לכהונה, והגיורת שהיא לאחר ג' שנים אפי' לא נבעלה פסולה גם לרשב"י, משום דלא נזרעו בתוליה בישראל. וע"י במס' קידושין (עח.). וע"י מה שכתבנו לעיל (ס: ד"ה רשב"י אומר, וד"ה הכא סופה) ביאור הדברים. וכן בס']

28. רמב"ם יד החזקה הלכות איסורי ביאה פרק יח

(ג) וכן הגיורת והמשוחררת אפילו נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים הואיל ואינה בת ישראל הרי זו זונה ואסורה לכהן מכאן אמרו עכו"ם או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי או מצרי ואדומי ראשון ושני או פצוע דכא וכרות שפכה או חלל שבאו על היהודית עשו אותה זונה ונפסלה לכהונה ואם היתה כהנת פסולה מן התרומה וכן יבמה שבא עליה זר עשאה זונה והאילונית מותרת לכהן ואינה זונה. [השגת הראב"ד - וכן הגיורת וכו' כתב הראב"ד ז"ל א"א אינה משום זונה אלא משום דכתיב בתולות מזרע בית ישראל והכי איתא בקידושין עכ"ל]:

=====

29. תוספות מסכת יבמות דף סא עמוד ב

כל ביאה שאין בה פירצה - קטנה אתיא לכלל פירצה לכשתגדל ולא ממעט אלא היכא דלא אתיא לעולם לכלל פירצה.

30. תוספות על יבמות דף ב/ב

או שנמצאו אילוניות. דאילונית קדושי טעות הן ולא היתה אשת אחיו ותימה [דאמרינן] (לקמן ד' סא:) קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין כו' קטנה שמא תמצא אילוניות ואמאי תתייבם ממה נפשך דאם אינה אילוניות שפיר מייבם ואם היא אילוניות נמי שרי דלא היתה אשת אחיו ואר"ת דההיא בקבלה עילויה ...

31. תוספות מסכת יבמות דף סא עמוד ב

וכן הוא אומר והנערה טובת מראה מאד - תימה דהכא משמע דרבקה נערה היתה ובסדר עולם (פ"א) תניא בהדיא שהיתה בת שלש כשנשאה יצחק ואי אפשר להגיה דהא תניא התם יצחק אבינו כשנעקד על גבי המזבח היה בן שבעה ושלישים שנה וכו' בפרק נולדה רבקה וכתוב ויהי יצחק בן ארבעים שנה וגו' נמצאת שהיתה בת ג' וה"ר שמואל חסיד משפיר"א הוכיח שהיתה בת י"ד מדתניא בספרי ו' זוגות שנתייהן שוות וקחשיב קהת ורבקה וקהת חיה קל"ג כדכתיב בקרא ואם היתה בת י"ד כשנשאה אז החשבון מכוון דכשנולד יעקב היתה בת ל"ד ויעקב היה בן צ"ט כשמתה רבקה הרי קל"ג שהרי כשנתברך היה בן ס"ג שאז מת ישמעאל וכל שנותרו של ישמעאל קל"ז כדכתיב וישמעאל (גדול מיצחק י"ד שנה ויצחק בן ס' שנה בלדת אותם א"כ ישמעאל) בן ע"ד ונשאר מלידת יעקב עד סוף שני ישמעאל ס"ג וי"ד נטמן בבית עבר כדאמרינן במגילה (דף יז.) ועשרים שנה בבית לבן ושתי שנים בדרך ואז מתה רבקה כדדרשינן (מדרש רבה קהלת פ"ב) אלון בכות שתי בכיות של רבקה ומניקתה הרי צ"ט וצריך לומר דמדרשות חלוקים זה על זה.

32. חדושי הרשב"א על מסכת יבמות דף סא/ב

אין בתולה אלא נערה וכן הוא אומר (בראשית כד, טז) והנערה טובת מראה מאד בתולה. והאי תנא פליג אתנא דסדר עולם, דהתם תני דרבקה בת שלש שנים ויום אחד היתה באותה שעה, ובספרי נמי תניא דלא כתנא דסדר עולם, דתניא התם בפרשת וזאת הברכה (פי' ט"ז) ששה זוגות הן שנתייהן שוות וכו' רבקה וקהת, וקהת חי קל"ג שנה, ולפי חשבון זה על כרחנו רבקה בשעה שנשאת ליצחק בת י"ד שנה היתה, שהרי יצחק בן ארבעים שנה וכשנולד יעקב היה בן ששים ויעקב כשמתה אמו היה בן צ"ט שנה, ותדע לך שהרי כשנתברך היה בן ס"ג שנה כדמפורש בשלהי פ"ק דמגילה (יז, א) ומשנותיו של ישמעאל אתה למד כדאיתא התם, וי"ד שנה שננטמן בבית עבר כדמוכח התם במגילה, וך' שנה שעמד בבית לבן וב' שנים שעשה בדרך בחזרתו הרי צ"ט, ובאותו הפרק מתה רבקה כדדרשינן (ב"ר פא, ה) אלון בכות שבכה שתי בכיות אחת על רבקה ואחת על מניקתה, הא על כרחין לפי חשבון זה רבקה בת י"ד שנים היתה באותה שעה. ולקמן (סד, א) נמי דאמר ליה רבא לרב נחמן וניליף מיצחק, לית להו כתנא דסדר עולם אלא כתנא דספרי וכדתנא דהכא. ואי קשיא לך א"כ בוגרת היתה והכתוב קראה נערה. י"ל מדכתיב והנערה שמע מינה לא בגרה עדיין אלא ששהתה מלהביא שתי שערות עד י"ד שנה:

33. חדושי הרמב"ן על מסכת יבמות דף סא/ב

אין בתולה אלא נערה וכן הוא אומר והנערה טובת מראה מאוד בתולה. פירוש ואין משיבין על דברי אגדה, דלית לן מאי דאמרינן באגדה ובסדר עולם שרבקה בת שלש שנים היתה באותה שעה...

34. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף סא עמוד ב

מתני' לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא א"כ יש לו בנים ב"ש אומרים שני זכרים ובה"א זכר ונקבה. פי' הגאון ז"ל דלב"ה זכר ונקבה דוקא כברייתו של עולם, ותדע דאם איתא דמודים ב"ה בשני זכרים ולרבנותא נקט זכר ונקבה, מאי האי דפרכי' להו בגמ' דלילפו ממשה דהא אינהו מודו במאי דעבד משה אלא ודאי כדאמרן, וא"ת והא אמרינן בגמ' שאם היו לו זכר ונקבה דהיכא דמיתת נקבה ואיכא ברא לברתא קיים מצות פריה ורביה ואף על גב דהשתא הוו להו ב' זכרים, י"ל דהתם להשלמה שאני כיון שכבר היה לו זכר ונקבה, ותדע לך דהא לכ"ע ב' נקבות לא קיים מצות פריה ורביה ורבא אמר התם דאי הוו ליה לברתא לברא קיים מצות פריה ורביה אלא ע"כ השלמה שאני, וכיון דברירנא דלב"ה זכר ונקבה דוקא שמעינן מינה דלב"ש שני זכרים דוקא ולא ילפי כלל מברייתו של עולם שאין למדין אפשר משא"א כדאיתא בגמרא, דאי ס"ד דב"ש לרבנותא נקטי שני זכרים וכ"ש זכר ונקבה א"כ לתנייה בעדויות גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה אלא ודאי כדאמרן וי"מ בע"א וזה נראה עיקר.

35. חדושי הרשב"א על מסכת יבמות דף סא/ב

וב"ה ילפי מבריייתו של עולם וב"ש ילפי ממשנה. ... ומיהו בירושלמי (ה"ו) גרסינן, א"ר בון לבן צריכא ואפי' זכר ונקבה דלא כן מתני' מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה, ומשמע דפליג ר' בון אגמ' דילן. והא דאקשי ר' בון נראה לפום גמריין דכיון דלב"ש נמי ב' זכרים דוקא לית כאן קולא וחומרא כלל. ומיהו רש"י ז"ל פירש ב"ש אומרים שני זכרים וכ"ש זכר ונקבה. ואפשר דאפ"ה כיון דשנים נמי לא בעי לאו קולא וחומרא איכא, כנ"ל:

36. תוספות מסכת יבמות דף סא עמוד ב

נפקא מינה למכור ספר תורה בשביל בנים - כלומר להאי מילתא נמי נפקא מינה ול"ג למאי נפקא מינה דהא טובא נפקא מינה כדקאמר בהדיא אין לו בנים נושא אשה בת בנים יש לו בנים נושא אשה דלאו בת בנים ועוד אר"י דמצוי למימר דאפילו יש לו בנים לעולם מצוה לישא בת בנים אלא מודו היכא דצריך למכור ספר תורה בשביל בת בנים כיון דיש לו בנים לא ימכור מאחר שמוצא שאינה בת בנים ולא יצטרך למכור.

37. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף סא עמוד ב

גמ' דאמר רב נחמן אמר שמואל אעפ"י שיש לו לאדם (אשה) (ו)בנים אסור לעמוד בלא אשה. פי' משום הרהור, אלא נושא אשה אפילו דלאו בת בנים כגון עקרה או זקנה או אילונית ומיהו אינו מוכר מפני זה ס"ת...

38. פתח עינים מסכת יבמות דף סא עמוד ב

אסור לעמוד בלא אשה שנאמר לא טוב היות האדם לבדו. דקדק הרב עיון יעקב הלא לא כתיב אלא לא טוב רע מנ"ל ע"ש וק"ק ממ"ש בשבת דף קמ"ט כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין וכו' שנאמר גם ענוש לצדיק לא טוב וכיון דלא טוב רע הוא ומאי ק"ל להרב. שוב ראיתי שהרב עצמו שם הביא קרא דלא טוב היות וצדד דדוקא לאדה"ר וק"ק עליו מסוגיא זו ועמ"ש הרב ישרש יעקב:

39. שו"ע אה"ע סימן א

(ט) אע"פ שקיים פריה ורביה, אסור לו לעמוד בלא אשה, וצריך שישא אשה בת בנים אם יש ספק בידו, אפילו יש לו כמה בנים; ואם אין ספק בידו לישא אשה בת בנים אא"כ ימכור ס"ת, אם אין לו בנים ימכור כדי שישא אשה בת בנים. אבל אם יש לו בנים, לא ימכור אלא ישא אשה שאינה בת בנים ולא יעמוד בלא אשה. וי"א שאפילו אם יש לו בנים ימכור ס"ת כדי שישא אשה בת בנים: הגה - מיהו אם מכיר שאינו בן בנים עוד ואינו ראוי עוד להוליד, ישא אשה שאינה בת בנים (נ"י בפ' הבא על יבמתו). וכן אם יש לו בנים הרבה ומתירא שאם ישא אשה בת בנים יבאו קטטות ומריבות בין הבנים ובין אשתו, מותר לישא אשה שאינה בת בנים. אבל אסור לישב בלא אשה משום חשש זו (ת"ה סי' רפ"ג):